

ТРЕЋИ ДЕО

**ИЗРИЦАЊЕ СУДСКИХ ПРЕСУДА • МОЛБЕ
ЗА ПОМИЛОВАЊЕ • ОДЛУКА ПРЕЗИДИЈУМА
НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ ФНРЈ • ПОСТУПАК
ПО СУДСКИМ ПРЕСУДАМА**

ИЗРИЦАЊЕ СУДСКИХ ПРЕСУДА

15 јул

Претседник: Друже заставниче, наредите да се уведу оптужени. (У дворану, дупке испуњену, у 8,15 часова, улазе оптужени приметно узбуђени. Иду редом, као што су долазили на суђење сваког дана са Драгч-љубом-Дражом Михаиловићем на челу. Иако обрастао у браду приметна је Дражина узнемиреност. Сели су на оптуженичку клупу.) Данас ће се изрећи пресуда. (Међу присутнима у публици жамор.) Молим публику за мир, у противном бићу принуђен да наредим да се удаљи из сале сваки онај који буде ма каквим знацима давао изразе свога расположења. (Потом претседник и сви остали у сали, као и оптужени, устају и, у пуној тишини, председник чита пресуду.)

У ИМЕ НАРОДА

Врховни суд Федеративне Народне Републике Југославије - Војно веће - састављено од пуковника Михаила Ђорђевића као председавајућег и судија - потпуковника Милије Лаковића и Михаила Јанковића, и секретара - поручника Тодора Попадића, по кривичној ствари противу оптужених Драгољуба-Драже Михаиловића и др. ради кривичних дела из Закона о кривичним делима противу народа и државе и Закона о забрани изазивања националне, расне и верске мржње и раздора а на основу оптужнице Војног тужиоца Југословенске армије од 31 маја 1946. године, број 711/46. и Решења овог суда од 1. јуна 1946. године, - одржао је у Београду главни јавни усмени претрес од 10 јуна до 11 јула 1946 године, на коме је оптужницу заступао заступник Војног тужиоца Југословенске армије пуковник Милош Минић, у присуству оптуженог Драгољуба - Драже Михаиловића, кога бране Никола Ђоновић и Драгић Јоксимовић, оба адвоката из Београда; оптуженог Стевана Мољевића, кога брани Рајко Атанацковић, адвокат из Београда, оптуженог Ђуре Виловића, кога брани др Милан Омчикус, адвокат из Београда; оптуженог Радослава - Рада Радића, кога брани Лазар Вучетић, адвокат из Београда; оптуженог Славољуба Врањешевића и оптуженог Милоша Глишића, које брани Блажа Радовић, адвокат из Београда; оптуженог Драгомира - Драгог Јовановића и оптуженог Косте Куманудија, које брани Савко Дука-

нац, адвокат из Београда; оптуженог Танасије-Тасе Динића, кога брани др Драгољуб Јовановић, адвокат из Београда; оптуженог Косте Мушицког, кога брани Ђорђе Тирић, адвокат из Београда; оптуженог Бошка Павловића, кога брани Слободан Суботић, адвокат из Београда, оптуженог Лазара-Лазе Марковића, кога брани Александар Николић, адвокат из Београда, а у отсуству оптуженог Младена Жујовића и оптуженог Живка Топаловића, које брани Љубомир Радовановић, адвокат из Београда; оптуженог Слободана Јовановића, кога брани Милош Терзић, адвокат из Београда; оптуженог Божидача Пурића и оптуженог Петра Живковића, које брани Миљаковић Павле, адвокат из Београда; оптуженог Момчила Нинчића, кога брани Давид Алкалај, адвокат из Београда; оптуженог Радоја Кнежевића и оптуженог Милана Гавриловића, које брани Слободан Суботић, адвокат из Београда; оптуженог Живана Кнежевића и оптуженог Константина Фотића, које брани Драгутин Тасић, адвокат из Београда - па је по коначној речи заступника Војног тужиоца Југословенске армије да остаје при оптужници и тражи строгу и праведну казну за оптужене и завршне речи бранилаца свих оптужених и задње речи присутних оптуженика сваког понаособ да буду ослобођени или што блажије кажњени - донео и јавно изрекао дана 15. јула 1946. године следећу

ПРЕСУДУ

1) Михаиловић Драгољуб-Дража, 2) Др Мољевић Стеван, 3) Жујовић Младен, 4) др. Топаловић Живко, 5) Виловић Ђура, 6) Радић Радослав-Раде, 7) Врањешевић Славољуб, 8) Глишић Милош, 9) Јовановић Слободан, 10) Др Пурић. Божидар, 11) Др Нинчић Момчило, 12) Живковић Петар, 13) Кнежевић Радоје, 14) Др Гавриловић Милан, 15) Кнежевић Живан, 16) Фотић Константин, 17) Јовановић Драгомир-Драги, 18) Динић Танасије-Таса, 19) Јонић Велибор, 20) Докић Ђура, 21) Мушицки Коста, 22) Павловић Бошко, 23) Др Марковић Лазар-Лазе, 24) Др Кумануди Коста

КРИВИ СУ:

што су у току надчовечанске борбе коју су народи Југославије од 1941. до 1945. године у одбрани своје слободе и независности, и за свој опстанак водили противу хитлеровске Немачке, фашистичке Италије и њихових сателита, ступили и за све време рата и непријатељске окупације одржавали политичку и војну сарадњу са окупатором ради заједничког угушавања општеног устанка и подржавања окупације како би уз помоћ окупатора успоставили режим против народне диктатуре и националног угњетавања те су на тај начин у најсудбоносијем раздобљу историје народа Југославије извршили злочин издаје народа и отаџбине; што су заједно са окупатором - у остваривању империјалистичког плана окупатора о поробљавању и истребљењу народа Југославије, орга-

низовали, наређивали и извршавали или потстрекавали на извршавање небројене злочине над народом: убијање и предавање рањеника окупатору, масовна убиства и покоље, хапшења, мучења, одвођења у концентрационе логоре и на присилни рад у корист окупатора, принудну мобилизацију, паљевине, пљачку и уништавање јавне и приватне имовине, силовање и друге ратне злочине, услед чега носе одговорност за смрт и страдања стотине хиљада људи, жена и деце. И то:

Оптужени МИХАИЛОВИЋ ДРАГОЉУБ-ДРАЖА:

1. Што је од почетка друге половине 1941. године па за све време рата и непријатељске окупације организовао и руководио оружане четничке формације познате под именом „четници Драже Михаиловића" и такозвана „југословенска војска у отаџбини", које су имале за циљ да оружаном акцијом и вршењем терора у сарадњи са окупатором подрже окупацију и угуше оружани устанак и ослободилачку борбу српског и осталих народа Југославије;

2. Што је ради угушивања народноослободилачке борбе народа Југославије и подржавања окупације од самог почетка своје противнародне делатности ступио у везу са окупаторским командама (и властима); спроводио кроз све време рата, све до саме капитулације хитлеровске Немачке, активну политичку и војну сарадњу са свима окупаторима; рклапао сам, или преко подређених команданата и агената, споразуме и уговоре за вођење заједничке борбе против своје отаџбине, примао од окупатора наоружање, опрему, храну и другу помоћ за своје четничке јединице; стављао своје јединице под команду окупатора за извођење ратних операција против Народноослободилачке војске; одобравао својим командантима да се са својим одредима „легализују" код окупатора то јест ступе у отворену службу окупатора, а неким четничким јединицама да ступе под непосредну команду окупатора под именом „антикомунистичка добровољачка милиција" - тако да су сви његови подређени команданти и јединице по његовим директивама и наређењима за све време рата заједно са фашистичким окупаторским јединицама, изводили војне операције против народних оружаних снага и вршиле злочине и терор над народом.

3. Што је од самог почетка своје издајничке делатности ступио у везу са Недићем и другим квислинзима, отвореним слугама окупатора, у циљу да одржи окупацију и обједини све издајничке снаге против ослободилачке борбе народа Југославије; давао директиве својим командантима да склапају споразуме и да сарађују са усташама уз признање суверенитета такозване „независне државе Хрватске" и уз полагање заклетве на верност Павелићу, организатору масовних покоља српског и хрватског народа;

4. Што је у истом циљу, прихватајући од окупатора лажну парољу борбе против комунизма ишао за тим да борбу наших народа скрене са пута националноослободилачке борбе на пут грађанског

рата, па је под паролом борбе против комунизма са својим четницима убијао родољубе, који су на било који начин помагали и одобравали борбу против окупатора;

5. Што је, под лажним паролама „заштите српства" и „спасавања српских глава" којим паролома је и квислинг Недић оправдавао окупацију, разбијао јединство српског народа у борби против окупатора и наметао му братоубилачку борбу, у којој су његови четници побили десетине хиљада Срба;

6. Што је, у складу с политиком окупатора, као представник свих противнародних и антидемократских елемената у циљу разбијања братства и јединства народа Југославије и успостављања националног угњетавања, распиривао националну и верску мржњу и раздор међу народима Југославије, услед чега су његове четничке банде извршиле масовне покоље хрватског, муслиманског као и српског становништва које није прихватило окупацију;

7. Што је, заједно са избегличком владом у којој је био министар, вршио у народу пропаганду, да није време за борбу против окупатора, док се јаче савезничке снаге не искрцају на Балкану односно док Немачка не буде пред капитулацијом, чиме је подржавао окупацију и слабио ратни напор Југославије, као и заједнички фронт савезничких држава против хитлеровске Немачке и њених сателита; и

8. Што је, доследан својој издајничкој делатности, спровођеној за сво време рата и окупације, пред коначно ослобођење земље од окупатора, након што је политички и војнички био разбијен, организовао терористичке банде и групе као једино преостало му средство, уз помоћ Гестапоа организовао школе за терористе, па је изучене и наоружане терористе упућивао да врше диверзије, саботаже и атентате, што су ове групе и извршавале, а појединим својим командантима наређивао да такође пређу на вршење терористичких аката, како би и у последњој фази борбе помогао окупатору који се повлачио из наше земље и како би угрожавао нови уставни демократски поредак у Федеративној Народној Републици Југославији.

Па је тако:

а) августа 1941. године, иако се био споразумео са представницима Ваљевског партизанског одреда да се четници и партизани не нападају, напао мучки и изненада један вод Ваљевског партизанског одреда у селу Планиници (недалеко од Мионице) у коме је нападу оптужени Михаиловић лично командовао четницима, који су том приликом убили два партизана, неколико ранили а неколико заробили;

б) у време када је букнуо устанак у Србији и када су устаници почели ослобађати градове успоставио везу са издајником Миланом Недићем и по његовом позиву упутио му у Београд своју делегацију на челу са мајором Александром Мишићем са овлашћењем

да закључе споразум са Недићем о заједничкој борби за угушење народног устанка у Србији. Делегација оптуженог Михаиловића после преговора, који су трајали од 29. августа до 5. септембра 1941. године, закључила је са Недићем споразум: да Недић, односно Недићева влада и оптужени Михаиловић сарађују у борби против партизана у циљу њиховог уништења; да Недић одмах изда новчану помоћ организацији оптуженог Михаиловића; да Недић одреди одмах официра за везу који ће бити стално при штабу оптуженог Михаиловића; да Недић издејствује код Немаца да не гоне оптуженог Михаиловића и његове четнике; и да после формирања Недићевих оружаних одреда изводе заједнички операцијски план за чишћење Србије од партизана. По овом споразуму делегација оптуженог Михаиловића примила је од Недића новчану помоћ а Михаиловићев официр за везу код Недића Пипан, половином септембра 1941. године повео је са собом у штаб оптуженог Михаиловића помоћника команданта Недићеве жандармерије, потпуковника Марка Олујевића, који је од Недића био одређен за официра за везу при штабу оптуженог Михаиловића и носио са собом Недићев операцијски план за заједничко чишћење партизана из Србије. Такође је Недић издејствовао преко немачке команде генерала Данкелмана да Немци не прогоне четнике оптуженог Михаиловића;

в) вршећи припреме за општи напад на партизанае оптужени Михаиловић је:

примио под своју команду већи број војвода Косте Пећанца, који су се били ставили отворено у службу немачког окупатора, као, на пример, Будимира Церског, Јована Шкавовића, Николу Калабића, Божу Јоворског и друге; наредио својим командантима Милошу Глишићу и Вучку Игњатовићу да одмах после ослобођења Пожеге од Немаца, у септембру 1941. године нападну партизанае у Пожеги и да је заузму од партизана; својим ставом непријатељства и подозрења према партизанима навео свога официра Игњатовића и његов четнички одред у Пожеги да разоружавају партизанске курире и мање партизанске групе, да заустављају возове који су ишли од Чачка у Ужице са транспортима жита за исхрану становништва, да отимају транспорте оружја и муниције које је из Ужица било упућено на фронт борцима који су водили кржаве бојеве са Немцима, да скину с воза команданта Првог шумадијског партизанског одреда Милана Благојевића, који се из Ужица враћао на фронт иза Рудника, и да га после зверског мучења убију. Пошто је већ извршио потребне припреме за општи напад на партизанае, а у складу са поруком коју му је енглески капетан Хадсон пренео од својих надлежних, која је гласила: „Да Југославени има да се боре за Југославију, а не да се борба претвори у побуну комуниста за Совјетску Русију“, оптужени Михаиловић је прекршио споразум о заједничкој борби четника и партизана против окупатора и њихових домаћих слугу закључен октобра 1941. године са командантом народноослободилачких партизанских одре-

да Југославије Титом и 1. новембра 1941. године издао наређење командантима свих својих одреда да повуку са фронта према Немцима све одреде и да пређу у општи напад на партизана. Извршујући ово наређење сви његови одреди у Србији напустили су фронтове према Немцима, отварајући слободан пут немачким снагама за продор на ослобођену територију и прешли у општи напад на партизана, и то:

у ноћи између 1. и 2. новембра 1941. године четници под командом Глишића и Игњатовића напали су на Ужице на положајима званим Трешњица свега неколико километара од Ужица;

у ноћи између 1. и 2. новембра 1941. године напао је изненада на Ивањицу Божа „Јаворац“ (који се био ставио под команду Глишића и Игњатовића);

6. новембра 1941 године четници који су се неколико дана раније повукли са фронта код Крајева, напали су подмукло и изненадно прво на партизанску тенковску јединицу и партизанску артиљерију и уништили посаду, а затим напали на Чачак;

четнички одред капетана Рачића извршио је други напад на Ужице, четнички одред капетана Нешка и поручника Поповића Воје напао је Колубарски партизански батаљон на положајима код Ваљева, који је на том положају водио борбе против Немаца;

г) после слома четничког напада на партизана оптужени Михаиловић је продужио борбу против партизана охрабрен радио емисијама југословенске избегличке владе која је још у јеку четничког напада на партизана објашњавала да је оптужени Михаиловић једини овлашћени претставник краља и избегличке владе у окупираној земљи и да се све снаге које се боре морају да ставе под његову команду. Иза тога је оптужени Михаиловић по једнодушној одлуци читавог свог штаба отишао са својим официрима, мајором Мишићем Александром, пуковником Пантићем Браниславом и капетаном Митровић Ненадом у село Дивци (десет километара од Ваљева) и у једној кафани састао се са претставницима Немаца: начелником штаба немачког војног заповедника за Србију официром Гестапоа капетаном др. Јозефом Матлом, и још неколико немачких официра. Састанак је одржан у највећој тајности под заштитом немачких борних кола и великог броја немачких војника. О овом састанку оптужени Михаиловић је преко енглеске обавештајне службе обавестио радиограмом избегличку владу;

д) 20. новембра 1941. године оптужени Михаиловић је, преко својих претставника са претставницима Врховног штаба партизанских одреда Југославије закључио споразум о примирју и обавезао се да води борбу против окупатора у земљи у сарадњи са партизанима па је и тај споразум погазио и у најтежој фази борбе у току прве непријатељске офанзиве противу ослобођене територије у Србији, која је почела 23. новембра 1941. године, наредио својим командантима да не ступају у борбу са Немцима;

ђ) након повлачења главнине партизанских снага из Србије, оптужени Михаиловић је на конференцији команданата - одржаној

30. новембра 1941. године на Равној Гори - издао наређење својим командантима да се легализују код окупатора то јест да отворено и јавно ступе у службу Немаца. На основу оваквог наређења ступили су у службу Немаца са својим одредима команданти оптуженог Михаиловића и то поручник Раковић Предраг у Чачку, Глишић и Игњатовић у Пожеги, Пантелић у Лозници, Лазовић Живан у београдском округу, Рајковић Боривоје и Младеновић, капетани, у Косјерићу, капетан Митић, Матић, Будимир Церски, Шкавовић Јован, Ђуровић Машан и други. Ови легализовани одреди са својим командантима истовремено су и даље признавали оптуженог Михаиловића као свог команданта и од њега примали наређења, а од Немаца примали оружје, храну и одело и, заједно са Немцима, учествовали у операцијама против преосталих партизанских одреда у Србији и хватали и убијали родољубе који су помагали ослободилачку борбу српског народа.

Спроведећи у дело закључени споразум са Недићем о заједничкој борби против партизана оптужени Михаиловић је успоставио чврсте везе са већим бројем Недићевих команданата Миланом Калабићем, Радованом Стојановићем и другима, који су заједно с њим и извршујући његова наређења водили борбе против партизана у Србији у току зиме 1941/42. и пролећа 1942. године;

е) већ 1941. године након што је издао народни устанак у Србији и ступио у спрегу са немачким окупатором оптужени Михаиловић приступа организацији четничких одреда у осталим земљама и крајевима Југославије.

Тако је:

месеца децембра 1941. године оптужени Михаиловић упутио у Црну Гору своје офицере Милована Недељковића и Перхинека са задатком да успоставе везу са четничким командантима у Црној Гори и Санцаку, генералом Блажом Ђукановићем, пуковником Бајом Станишићем, мајором Ђорђем Лашићем и капетаном Павлом Ђуришићем и да им пренесу његова упутства за борбу против партизана. Ови четнички команданти су крајем 1941. године организовали уз пуну помоћ италијанског окупатора своје одреде и, заједно са њима учествовали у борбама против партизана примљујући од Италијана оружје, храну а неки и плате;

у Санцаку оптужени Михаиловић је успео крајем 1941. године да стави под своју команду санцачке четничке одреде који су се у исто време били ставили отворено у службу Италијана и учествовали у борбама против партизана и то још од новембра 1941. године;

у јесен 1941. године оптужени Михаиловић је упутио у Босну и Херцеговину ради организовања четника своје офицере мајора Бошка Тодоровића, поручника Мутимира Петковића, капетана Сергија Михаиловића, поручника Момчиловића и друге, поред жандармеријског мајора Јездимира Дангића кога је био упутио у

источну Босну још у време народног устанка у Србији. Оптужени Михаиловић је мајора Бошка Тодоровића поставио за команданта источне Босне и Херцеговине, а овај је по доласку на терен закључио писмени споразум о сарадњи четника и италијанских окупатора у борби против партизана;

командант оптуженог Михаиловића у источној Босни Јездимир Дангић по доласку на терен разбија јединство четника и партизана у борби против Немаца и усташа, пропушта Немце на ослобођену територију, а пошто су партизани зауставили Немце и успели очувати изванредан део слободне територије, Дангић се повезује са гестаповским капетаном Матлом у Бањи Ковиљачи и након повезивања одлази у Београд са знањем и одобрењем оптуженог Михаиловића ради тражења помоћи од Немаца и Недића за борбу против партизана у источној Босни;

истовремено локални четнички команданти у источној Босни, поп Саво Божић, Цвијетин Тодић и други, који су се ставили под команду официра оптуженог Михаиловића, капетана Рачића, који је децембра 1941. године прешао у источну Босну, склопили су споразуме са усташким властима о сарадњи у циљу уништења партизана и заједно са усташама, водили борбе против партизана у источној Босни;

у току 1941. године, командант оптуженог Михаиловића, Илија Трифуновић - Бирчанин уз помоћ италијанских окупатора основао је четничке одреде у западној Босни и ЈТизи, а затим у Далмацији, који су у најтешњој сарадњи са Италијанима такође водили борбе против партизана. Знатан део четника, као посебне формације, познате под именом „добровољачка антикомунистичка милиција" (МВАК = Милиција волонтерија антикомуниста) ставио је под директну команду Италијана, а чији је главни задатак био уништавање антифашиста у Далмацији;

у Словенију оптужени Михаиловић је упутио, у овом периоду, свог официра мајора Карла Новака, који је у сарадњи са окупаторима и квислиншком белом гардом организовао словеначке четнике познате под називом „Плава гарда". Иако малобројне јединице оптуженог Михаиловића у Словенији под командом мајора Новака сарађивале су отворено са окупатором и словеначком квислиншком „Белом гардом";

ж) крајем 1941. и почетком 1942. године распламсао се општи народни устанак у Црној Гори, источној Босни и Санцаку. Следећи линију издаје а у намери угушења народног устанка у овим крајевима, оптужени Михаиловић у мају 1942. године прелази из Србије на планину Златар, а одатле у Црну Гору и непосредно руководи операцијама четничких јединица под командом Милоша Глишића и Вучка Игњатовића, из Србије, Петра Баћовића, из источне Босне, Блажа Ђукановића, Павла Ђуришића, Ђорђа Лашића, Ивана Ружића, Баја Станишића, Јакова Јововића и Сима Мијушковића, из Црне Горе, и легализованих одреда Николе Божовића, Вука Калаитовића, војводе Илића и Рада Корде, које су че-

тничке јединице, заједно са Италијанима, тада учествовале у четвртој непријатељској офанзиви против партизанских јединица у Црној Гори и Санцаку. У овој офанзиви све поменуте четничке јединице под командом оптуженог Михаиловића примале су од Италијана оружје, муницију и храну, а јединице Михаиловићевог команданта Блажа Ђукановића, примале су поред овог и плату. Током операција Италијани су превозили четничке јединице својим превозним средствима са сектора на сектор, а четнички команданти, па и чланови врховне команде оптуженог Михаиловића, превозили су се аутомобилима кроз италијанске гарнизоне. Сам оптужени Михаиловић са својим штабом смештао се у непосредној близини италијанских гарнизона. Након тешких и упорних бојева са Италијанима и четницима, нарочито на сектору Сињајевина, Камена Гора - Косаница, Никшић - Голија, Никшић - Травник, Орловац и Гат и мучког четничког напада на партизанску болницу и пету ударну бригаду у Ђуреву, партизанске снаге, под притиском италијанских дивизија, а захваљујући издаји четника оптуженог Михаиловића, биле су принуђене да се повуку са слободне територије Црне Горе, Санцака, источне Босне, Херцеговине у западну и централну Босну;

з) након што су партизани били принуђени да напусте слободну територију у Црној Гори, Санцаку, источној Босни и Херцеговини, четници оптуженог Михаиловића продужили су своју сарадњу са италијанским окупатором и заједно с њиме завели и спроводили систем страховладе над народом на тој територији. У непосредној близини Колашина, у коме командант оптуженог Михаиловића Павле Ђуришић дочекује и поздравља ратног злочинца италијанског генерала Пирција Биролија, гувернера Црне Горе, а четници оптуженог Михаиловића кољу и вешају црногорске родољубе, оптужени Михаиловић са својим штабом из Липова руководи четничким акцијама на уништавању народног устанка, подржаван од енглеског мајора Хадсона, који у то време тражи од оптуженог Михаиловића да се „састане са капетаном Ђуришићем и пуковником Станишићем и осталим вођама који су се тако успешно борили против комуниста и ослободили своје крајеве од њих" и издашно помаган материјално и политички од емигрантске владе у Лондону;

и) после безуспешног покушаја да заједничким борбама са Италијанима, Немцима и усташама у јесен 1942. године разбије партизанске снаге на Динари и у западној и централној Босни, оптужени Михаиловић је подстрекаван од енглеског пуковника Бејлија треба да уништи партизанске снаге и партизанску слободну територију пре него што дође до искрцавања савезника на Балкан, приступио брижљивом извођењу припрема за учествовање четничких јединица у четвртој непријатељској офанзиви па је лично сачинио и план операција за учествовање четника у овој офанзиви. Немачки и италијански окупатор оценивши значај ослободилачког устанка народа Југославије за ослободилачку борбу народа

поробљене Европе п опасност за своје планиране операције у северној Африци и на Блиском истоку, одлучио је да коначно и потпуно уништи устанак у Југославији. У ту сврху врховна немачка и италијанска команда стварају јединствени план за извођење заједничких операција у претстојећој четвртој непријатељској офанзиви и одређују за те операције следеће јединице: а) немачке: 7. СС „Принц Еуген“ дивизију, 369 пешадијску дивизију, 717 ловачку дивизију и 718 пешадијску дивизију и друге специјалне јединице - моторизоване, тенковске, артиљериске, авијацију; б) италијанске дивизије: „Ломбардију“, „Ре“, „Сасари“, „Мурђе“ и „Тауринензе“; в) усташке здругове, домобранске јединице и одреде милиције. Оптужени Михаиловић након што је извршио припреме одредио је за учествовање у овим операцијама следеће четничке јединице: први корпус мајора Бјелајца са 2.000 четника, други корпус попа Ђујића са 2.000 четника, трећи корпус мајора Баћовића са 3.000 четника, 600 четника под командом Новака Мијовића, 5.000 четника под командом Баја Станишића, 3.000 четника под командом Боре Митрановића и 5.000 четника под командом Павла Ђуришића.

Главне операције у четвртој непријатељској офанзиви развијале су се у времену од 15. јануара до половине априла 1943. године а на територији од реке Купе преко реке Неретве - где се у „цепу“ Неретве одиграла чувена „битка за рањенике“ - па све до реке Дрине. У овим операцијама су заједнички учествовале напред наведене немачке, италијанске, Павелићеве и четничке јединице оптуженог Михаиловића, које су од окупатора примале оружје, муницију, храну и биле потпомагане окупаторском артиљеријом, авијацијом и тенковима. Четничким јединицама командовао је оптужени Михаиловић преко мајора Остојића а и непосредно. У завршној фази операција на реци Дрини оптужени Михаиловић је командовао и изесним деловима италијанске дивизије „Тауринензе“. У овој офанзиви окупаторске и четничке јединице извршиле су паљење и пустошење читавих крајева и масовно истребљење цивилног становништва, које се са својом народном војском повлачило испред непријатеља.

ј) у време док се одвијала четврта непријатељска офанзива, на територији од Купе преко Неретве до Дрине, четници оптуженог Михаиловића су, по његовим директивама и на осталим подручјима широм Југославије водили заједничке борбе са окупаторима и домаћим квислинзима против Народноослободилачке војске и партизанских одреда Југославије. Тако су у Србији четници оптуженог Михаиловића под командом Предрага Раковића, Звонимира Вучковића и других заједно са Немцима, Недићевим и Љотићевим одредима, бугарским окупационим јединицама и јединицама руског и белогардистичког корпуса учествовали у заједничким борбама против партизана. По директивама и са одобрењем оптуженог Михаиловића четнички одреди у Босни склопили су низ даљих споразума са Немцима и усташама, у Словенији са

словеначком „белом гардом“ о сарадњи, а после капитулације Италије у септембру 1943. године четнички одреди оптуженог Михаиловића широм читаве земље ступили су потпуно под заштиту Немаца и у отворену сарадњу са њима и примали од њих наређења, оружје, муницију и осталу војну опрему;

к) примајући материјалну помоћ и директиве од емигрантских влада, да се по сваку цену војнички одржи као и поруку енглеског генерала Мастерсона да што пре ликвидира комунисте и да ће потом настати повољније стање за четнике и да ће Енглези променити своје држање, своју пропаганду и своју политику према оптуженом Михаиловићу, оптужени Михаиловић је за све време од лета 1943. године до свршетка рата одржао низ састанака и ступао у везу са представницима немачке команде у Југославији, са домаћим издајницима Недићем, Павелићем и Љотићем и реакционарним елементима у Хрватској, ради настављања борбе против ослободилачког покрета народа Југославије.

Тако су по наређењу оптуженог Михаиловића у току априла и маја 1944. године одржани састанци између Михаиловићевог команданта Србије генерала Трифуновића, оптуженог Топаловића Живка и капетана Раковића, с једне стране, и гестаповца Штеркера, Милана Аћимовића и Димитрија Љотића, Илије Михаиловића, с друге стране, у селима Вранићи, Трбушане и Брђане на којим је дошло до споразума о вођењу заједничких операција против партизана и лифровању оружја четницима од стране Немаца. Поред својих команданата оптужени Михаиловић се лично састаје око 20. августа 1944. године у селу Ражани код Косјерића са Миланом Недићем и оптуженим Драгомиром Јовановићем, на којем је састанку склопљен споразум да Недић оптуженом Михаиловићу даје месечно сто милиона динара новчане помоћи, да Недић преузима на себе обавезу да се оптуженом Михаиловићу од Немаца излиферује 30.000 пушака, три милиона пушчаних и митраљеских метака, да Недић излиферује оптуженом Михаиловићу униформе и обућу, да ће Недић у циљу координације акције против Народноослободилачке војске -уколико дозволе Немци, ставити своје оружане формације под команду оптуженог Михаиловића и да оптужени Михаиловић гарантује Недићу да се оружје неће употребити против Немаца; поред овога оптужени Михаиловић се лично састаје са шефом управног штаба немачког војног запovedника за Србију Нојбахером у селу Рошцима код цагањске школе у августу 1944. године, а са гестаповцем Штеркером још четири пута, и то у селу Прањани, у августу 1944. године, код села Драгиње приликом бекства оптуженог Михаиловића из Србије за Босну септембра 1944. године и два пута у Босни у области Сарајева концем 1944. године и почетком 1945. године. На прва три састанка између оптуженог Михаиловића и претставника Немаца, и то на састанцима у Рошцима (код цагањске школе), Прањанима и Драгињи присуствовао је амерички пуковник Мак Дауел, који је, након што је енглеска влада службено повукла своје војне мисије

од оптуженог Михаиловића и његових команданата, дошао код оптуженог Михаиловића у својству шефа америчке војне мисије и као такав тражио од Немаца да положи оружје искључиво оптуженом Михаиловићу, а оптуженог Михаиловића уверавао да се мора одржати у народу и да Сједињене Америчке Државе помажу искључиво оптуженом Михаиловића и његову организацију. Оптужени Михаиловић је још у зиму 1942. године преко Пинтеровића и Мате Русковића успоставио везу са мачековцима у Хрватској, коју је стално одржавао до краја рата ради обједињавања војних јединица које су мачековци намеравали образовати под врховном командом оптуженог Михаиловића у циљу заједничке борбе против народноослободилачког покрета. На линију борбе против народноослободилачког покрета оптужени Михаиловић је у марту 1945. године преко адвоката Брашића успоставио везу и слао писма надбискупу Степинцу и Анти Павелићу, организатору покоља српског и хрватског народа.

У истом раздобљу од лета 1943. године до свршетка рата, док су оптужени Михаиловић и његови команданти закључивали наведене споразуме, његове јединице заједно с Немцима и квислиншким формацијама наставиле су борбе против Народноослободилачке војске и Југословенске армије, и то четници под командом члана врховне команде Драже Михаиловића, мајора Остојића, Ђуришића, Драшковића, Калаитовића, Цветића, Лалатовића, Рачића, Вучковића, Николе Калабића, Марковића, Радовића, Нешка Недића, Туфегчића, Кесеровића и других, у Санцаку и Србији, а под командом Радић Рада, Врањешевића, Дреновића, Боре Митрановића, Тодић Цвијетина, Дамјановић Стеве-Леке у Босни, Ђујића, Јевђевића, Бјелајца, Баћовића, Лукачевића и других у Босни и Хрватској и остали;

л) Закључујући своје издајничко деловање које је спроводио кроз све време ослободилачког рата и окупације, оптужени Михаиловић је пред истеривање Немаца из Југославије и уништење четничких јединица, прешао на терирозам. Тако је: у марту 1945 године у Модричи, у Босни - основао школу за терористе, којима је дао име „краљевских командоса“, а териростичку диверзантску групу Гашпаревића, за коју је знао да је директно од Гестапоа из Беча упућена за Србију у циљу вршења саботажа, диверзија, атентата и других злочина, прихватио, ставио под своју команду, доделио јој задатак и упутио је за Србију са својим командантом Топаловићем. Осталим командантима издао је наређење да такође пређу на терористичке акције, па су извесни команданти након престанка ратних операција дизали мостове и возове у ваздух и вршили атентате, све док нису били похватани;

љ) Оптужени Михаиловић Драгољуб-Дража и његови четнички команданти по његовим наређењима и директивама извршили су масовни захватима у тзв. чишћењима терена, затим путем летећих бригада и црних тројки у току читавог рата и окупације безбројне ратне злочине над народом у свим крајевима Југославије.

Тако су:

у новембру 1941. године четници су стрељали у селу Браићима на месту званом Дренови Врх око 500 заробљених партизана и њихових присталица;

оптужени Михаиловић је у ноћи између 13. и 14. новембра 1941. године тј. исте ноћи када се је састао са гестаповцем, капетаном Матлом, наредио свом команданту Даки Тешмановићу да око 365 заробљених партизана преда српској државној стражи у селу Словац, иако је морао знати да ће их српска државна стража пострељати или предати Немцима, то је учињено тако да их је Тешмановић предао Јовану Шкави а овај Немцима. Немци су од ових предатих партизана стрељали око 270, а остале отерали у логоре; почетком новембра 1941. године Михаиловићев командант Ајдачић заклао је тринаест партизанских симпатизера у близини Косјерића на месту званом Ридови међу којима и учитељицу Јелену Субић-Гмизовић и Милеву Косовац, које су четници пре него што су заклали силовали и унаказили усијаним гвожђем;

4. новембра 1941. године четници су убили близу Равне Горе око 30 партизана, које су били на превару заробили, међу којима је било 18 девојака које су биле упућене у Ужице за болничарке; у децембру 1941. године Михаиловићеви четници стрељали су заједно са Немцима у Чачку само у један мах 80 припадника народноослободилачког покрета;

у децембру 1941. године у срезу пожешком мешовити немачко-четнички суд у један мах осудио је на смрт 12 присталица партизана;

у децембру 1941. године и током јануара 1942. године четници су поклали преко 2.000 муслимана - људи, жена и деце из околине Фоче, Горажда и Чајница. Клања су вршили на мостовима на Дрини у Фочи и Горажду;

у току децембра 1941. године и током целе 1942. Михаиловићеви „легализовани“ четници похапсили су и предали Немцима у разним крајевима Србије хиљаде присталица партизана које су Немци стрељали у логорима на Бањици, Нишу, Ужицу, Чачку и другим местима, а поред тога сами четници су поубијали хиљаде присталица партизана, опљачкали многа села, батинали хиљаде људи, а велики број жена и девојака из партизанских породица силовали;

првог априла 1942. године четници Рада Радића побили су у Јошавки 20 рањених партизана, а међу њима и тешко рањеног народног хероја др. Младена Стојановића;

априла 1942. године четници ЈТазара Тешановића и Рада Радића (који су се тада били ставили под команду Михаиловићевог капетана Рачића) убили су 70 рањених партизана;

крајем априла 1942. године Спасоје Дакић, командант Михаиловићевог батаљона у Челебићу, убио је енглеског мајора Теренса Атертона и његовог радио-телеграфисту и једног енглеског наредника;

јуна 1942. године Михаиловићеви четници су у околини Гацка, у селу Изгорима, запалили болницу са десет тешких партизанских рањеника;

јуна 1942. године Михаиловићев одред под командом капетана Владимира Ђукића извео је из затвора у Никшићу 25 присталица народноослободилачког покрета и заједно са Италијанима стрељали;

августа 1942. године, Михаиловићев командант Баћовић убио је симпатизере народноослободилачког покрета Рада Правицу, Тому Галена, Јову ЈБубибратића, Будимира Жиропину и Тасу Кесарића;

августа 1942. године Михаиловићеви четници под командом Петра Баћовића приликом заузећа Фоче заклали су у Фочи и селима која се скупа називају Буковица око 1.000 лица муслиманске вероисповести, међу којима је било око 300 жена, деце и старца;

августа 1942. године на терену око Устиколине и Јахорине (источна Босна) Михаиловићеви четници под командом мајора Захарија Остојића и Петра Баћовића заклали су око 25.000 лица муслиманске вероисповести а села попалили;

септембра 1942. године четници Петра Баћовића убили су у Макарској око 900 Хрвата, неколико католичких свештеника одрали и 17 села запалили;

октобра 1942. године четници Петра Баћовића убили су у околини Прозора заједно са Италијанима, којима је командовао италијански поручник Вићак, око 2.500 Муслимана и Хрвата, међу којима је било жена, деце и старца, а велики бој села попалили;

у октобру 1942. године, четници Петра Баћовића, убили су у селу Гату, Никлице и Чишлу у Далмацији, заједно са Италијанима, 100 Хрвата као симпатизера народноослободилачког покрета;

у јесен 1942. године у Дрежници (Херцеговина) четници из околне Гацка при походу на Прозор заклали су око сто лица муслиманске вероисповести;

децембра 1942. године у селу Брајинци (Мркајић, источна Босна) и околним селима, четници Михаиловићевог команданта Рајка Челоње убили су 160 сељака и попалили село Брајнице и још неколико села. Међу побијеним било је жена и деце;

јануара 1943. године заклао је мајор Цветић шеснаест заробљених партизана у околини Ужица;

јануара 1943. године, под командом Комарчевића, Михаиловићеви четници су заклали 72 симпатизера партизана у срезу посавском;

јануара 1943. године четници Павла Ђуришића убили су у срезу бјелопољском око 400 мушкараца и око 1.000 жена и деце муслиманске вероисповести;

у фебруару 1943. године четници под командом Захарија Остојића, Петра Баћовића, Павла Ђуришића, Воје Лукачевића, Вука Калаитовића и других, у срезовима пљеваљском, чајничком и фочанском заклали су 1.200 мушкараца и 8.000 старца, жена и деце и опљачкали па потом спалили 2.000 домова;

половином јула 1943. године у целу Цикоти (источна Босна) четници су открили 80 рањеника прве пролетерске дивизије, одузели им оружје а сутрадан довели Немце који су их поубијали, а затим спалили;

јуна 1943. године у току пете непријатељске офанзиве четници су клали партизанске рањенике са Сутјеске, па су тада заклали у селу Јелачу и Врбници др Симу Милошевића и хрватског песника Ивана Горана Ковачића;

јула 1943. године у Бишини (Бирач) четници су открили рањенике прве и друге пролетерске бригаде и издали их Немцима који су их поубијали;

децембра 1943. године четнички командант мајор Петрићевић стрељао је у Колашину 28 заробљених партизана и шест сељака присталица партизана;

децембра 1943. године четнички командант Живан Лазовић заклао је у селу Селевцу 15 сељака присталица партизана;

децембра 1943. године заклали су четници у околини Босанског Грахова 137 заробљених партизана;

децембра 1943. године заклали су четници у селу Тичеву код Дрвара 28 заробљених партизана;

децембра 1943. године заклали су четници у Зети (Црна Гора) осам сељака делегата на првој антифашистичкој скупштини Црне Горе;

децембра 1943. године заклали су четници Николе Калабића у селу Копљарима код Аранђеловца 21 сељака;

децембра 1943. године стрељали су четници Вука Калаитовића у срезу сјеничком 18 присталица партизана;

децембра 1943. године четници под командом потпуковника Миодрага Палошевића и мајора Трифковића Свете заклали су у селу Вранићу, близу Београда, 73 лица међу којима једно дете од две године, друго од три месеца. Једну од жртава су кастрирали. Поред тога опљачкали су сељачке долове;

од јуна 1942. године до марта 1943. године Михаиловићеви четници под командом Павла Ђуришића осудили су на смрт и стрељали око 1.000 црногорских партизана и сељака због тога што су учествовали у ослободилачком устанку у Црној Гори;

29. априла 1944. године четнички одред капетана Живојина Лазовића, мајора Светислава Трипковића, Николе Калабића, Драгутина Бојовића, Свете Божићевића, Радована Докмановића и Свете Радичевића у селу Друговцу (округ београдски) заклали су 73 лица међу којима и девет жена. Том приликом тешко су злостављали 37 других лица и опљачкали па потом спалили 220 домова; априла 1944. године четници су код Бајине Баште заклали осам симпатизера партизана;

маја 1944. године четници Драгутина Кесеровића пронашли су на Јастрепцу партизанску болницу па су стрељали 24 рањеника и 4 болничарке;

маја 1944. године четници су открили у Семберији партизанске болнице и убили око 300 тешких рањеника;

у лето 1944. године четници су у селу Балиновићу живога пекли пред 20 људи Живана Ђурђевића сељака из Балиновића, а потом њега и његовог сина заклали;

августа 1944. године Душан Радовић - Кондор, командант Михаиловићевог златиборског корпуса заклао је два америчка авијатичара француског порекла који су се били принудно спустили падобранима код реке Лима;

августа 1944. године четнички одред Богићевића Свете ухватио је у селу Сепцима - Србија, Сремчевића Саву, Војиновић Константина, Радојевић Илију и Јовановић Илију и пошто их је мучио да би изнудио признање о сарадњи са партизанима сву четворицу заклао.

Поред овога десетине хиљада људи четници су злостављали и батинали, а у Црној Гори су били увели специјални систем батинања помоћу „рогље“.

Команданти оптуженог Михаиловића остављали су спискове присталица партизана окупаторима и квислинговцима на основу којих су људи били хапшени и стрељани. Нарочито је Београдска четничка организација тесно сарађивала са специјалном полицијом на уништавању присталица партизана у Београду.

Набројани злочини само су мали део злочина које су четници оптуженог Михаиловића спровodeћи његова наређења и директиве, извршили у свим крајевима Југославије.

Изложеним радњама оптужени: Михаиловић, Мољевић, Жујовић, Топаловић, Виловић, Радић, Враџешевевић, Глишић, Јовановић Слободан, Пурић, Нинчић, Живковић, Кнежевић Радоје, Гавриловић, Кнежевић Живан, Фотић, Јовановић Драгомир, Динић, Јоничић, Докић, Мушицки и Павловић извршили су кривична дела издаје и ратних злочина из члана 3. тачка 3, 4. и 6. Закона о кривичним делима против народа и државе, а оптужени Михаиловић, Враџешевевић и Мушицки још и кривична дела организовања оружаних банди у циљу насилног обарања постојећег државног уређења из члана 3. тачка 7 истог Закона; оптужени Марковић и Кумануди извршили су кривична дела издаје и ратних злочина из члана 3. тачке 3, 6 Закона о кривичним делима против народа и државе, а оптужени Марковић још и кривично дело из члана 2. Закона о забрани изазивања националне, расне и верске мржње и раздора.

Са напред изложеног, а на основу цитираних законских прописа и члана 4. Закона о кривичним делима против народа и државе, а оптужени Кумануди на основу члана 6/1 истог Закона; члана 5. Закона о кривичним делима против народа и државе у вези члана 16 Закона о држављанству ФНРЈ и члана 1, 3, 5. и 6. Закона о врстама казне - суд, их осуђује:

1) **Михаиловића Драгољуба - Дражу** на казну смрти стрељањем, трајан губитак политичких и појединих грађанских права и конфискацију целокупне имовине;

- 2) **Мољевића Стевана** на казну лишења слободе са принудним радом у трајању од двадесет година, губитак политичких и појединих грађанских права сем родитељских у трајању од десет година и на конфискацију целокупне имовине. Казна лишења слободе с принудним радом има му се рачунати од 3. септембра 1945. године кад је слободе лишен;
- 3) **Жујовића Младена** на казну смрти стрељањем, трајан губитак политичких и појединих грађанских права, конфискацију целокупне имовине и на губитак држављанства;
- 4) **Топаловић Живка** на казну лишења слободе са принудним радом у трајању од двадесет година, губитак политичких и појединих грађанских права у трајању од десет година, конфискацију целокупне имовине и на губитак држављанства. Казна лишења слободе с принудним радом почиње му тећи од дана када слободе буде лишен ;
- 5) **Виловића Ђура** на казну лишења слободе с принудним радом у трајању од седам година, губитак политичких и појединих грађанских права у трајању од три године и на конфискацију целокупне имовине. Казна лишења слободе с принудним радом има му се рачунати од 3. септембра 1945. године као дана када је слободе лишен;
- 6) **Радића Радослава - Рада** на казну смрти стрељањем, трајан губитак политичких и појединих грађанских права, конфискацију целокупне имовине и на губитак држављанства;
- 7) **Врањешевића Славољуба** на казну лишења слободе с принудним радом у трајању од двадесет година, губитак политичких и појединих грађанских права сем родитељских у трајању од десет година и на конфискацију целокупне имовине. Казна лишења слободе с принудним радом рачуна му се од 20. септембра 1945. године као дана када је лишен слободе;
- 8) **Глишића Милоша** на казну смрти стрељањем, трајан губитак политичких и појединих грађанских права и на конфискацију целокупне имовине;
- 9) **Јовановића Слободана** на казну лишења слободе с принудним радом у трајању од двадесет година, губитак политичких и појединих грађанских права у трајању од десет година, конфискацију целокупне имовине и на губитак држављанства. Казна лишења слободе с принудним радом почиње му тећи од дана кад слободе буде лишен;
- 10) **Пурића Божидара** на казну лишења слободе с принудним радом у трајању од шеснаест година, губитак политичких и појединих грађанских права у трајању од десет година, конфискацију целокупне имовине и на губитак држављанства. Казна лишења слободе с принудним радом почиње му тећи од дана кад слободе буде лишен;
- 11) **Нинчића Момчила** на казну лишења слободе с принудним радом у трајању од осам година, губитак политичких и појединих грађанских права у трајању од пет година, конфискацију целоку-

пне имовине и губитак држављанства. Казна лишења слободе с принудним радом почиње му тећи од дана кад слободе буде лишен;

12) **Живковића Петра** на казну смрти стрељањем, трајан губитак политичких и појединих грађанских права, конфискацију целокупне имовине и на губитак држављанства;

13) **Кнежевића Радоја** на казну лишења слободе с принудним радом у трајању од десет година, губитак политичких и појединих грађанских права у трајању од пет година, конфискацију целокупне имовине и на губитак држављанства. Казна лишења слободе с принудним радом почиње му тећи од дана кад слободе буде лишен;

14) **Гавриловића Милана** на казну лишења слободе с принудним радом у трајању од петнаест година, губитак политичких и појединих грађанских права у трајању од осам година, конфискацију целокупне имовине и на губитак држављанства. Казна лишења слободе с принудним радом почиње му тећи од дана кад слободе буде лишен;

15) **Кнежевића Живана** на казну лишења слободе с принудним радом у трајању од двадест година, губитак политичких и појединих грађанских права у трајању од десет година, конфискацију целокупне имовине и на губитак држављанства. Казна лишења слободе с принудним радом почиње му тећи од дана кад слободе буде лишен;

16) **Фотића Константина** на казну лишења слободе с принудним радом у трајању од двадесет година, губитак политичких и појединих грађанских права у трајању од десет година, конфискацију целокупне имовине и на губитак држављанства. Казна лишења слободе с принудним радом почиње му тећи од дана кад слободе буде лишен;

17) **Јовановића Драгомира-Драгог** на казну смрти стрељањем, трајан губитак политичких и појединих грађанских права и конфискацију целокупне имовине;

18) **Динића Танасија** на казну смрти стрељањем, трајан губитак политичких и појединих грађанских права и конфискацију целокупне имовине;

19) **Јонића Велибора** на казну смрти стрељањем, трајан губитак политичких и појединих грађанских права и конфискацију целокупне имовине;

20) **Докића Туру** на казну смрти стрељањем, трајан губитак политичких и појединих грађанских права и конфискацију целокупне имовине;

21) **Мушицког Косту** на казну смрти стрељањем, трајан губитак политичких и појединих грађанских права и на конфискацију целокупне имовине;

22) **Павловића Бошка** на казну смрти стрељањем, трајан губитак политичких и појединих грађанских права и конфискацију целокупне имовине;

23) **Марковића Лазара-Лазу** иа казну лишења слободе с принудним радом у трајању од шест година, губитак политичких и појединих грађанских права, сем родитељских у трајању од три године и на конфискацију целокупне имовине. Казна лишења слободе с принудним радом има му се рачунати од 2. септембра 1945. године као дана када је слободе лишен;

24) **Кумануди Косту** на казну лишења слободе с принудним радом у трајању од осамнаест месеци, губитак политичких и појединих грађанских права, сем родитељских у трајању од две године и на конфискацију целокупне имовине. Казна лишења слободе с принудним радом има му се рачунати од 3. марта 1946. године као дана када је слободе лишен;

Пошто је прочитао диспозитив пресуде, председник Михаило Ђорђевић је дао усмено образложење.

ПРЕТСЕДНИК: На основу многобројних писмених исправа и исказа сведока и потпуних и делимичних признања оптужених, а узимајући у обзир опште познате ноторне чињенице, Суд се уверио да су сви оптужени заиста учинили сва кривична дела, описана у диспозитиву ове пресуде и да су кривично одговорни.

Суд је ценио и одбрану оптужених па је нашао:

Оптужени Михаиловић се брани да није сарађивао са окупатором у борби против ослободилачког устанка народа Југославије и да није подржавао окупацију, да није наређивао својим командантима и организацијама да врше ратне злочине, да није организовао терористичке банде и да није наређивао вршење терористичких дела, и најзад, да у својој организацији није имао утицаја на своје команданте, па су радили шта су хтели. Међутим, утврђено је да је оптужени Михаиловић сарађивао са окупатором и подржавао окупациони систем. Још августа 1941. године оптужени Михаиловић склопио је споразум са квислингом Недићем, отвореним слугом немачког окупатора у гушењу народноослободилачког устанка у Србији и завођењу реда и мира који је био тако потребан окупатору. Ово је делимично признао оптужени Михаиловић. Ово се утврђује и из исказа Милана Недића, датом на записнику код истражних власти, а који је на претресу прочитан, у коме је потврдио ону чињеницу склопљеног споразума. 1. новембра 1941. године оптужени Михаиловић је наредио својим четницима да нападу партизане у Ужицу, а одмах затим и општи напад свих четничких снага на партизане, у намери да уништи главнину партизанских снага које су се бориле против окупатора, да би на тај начин угушио устанак српског народа и то у време кад су »купатори изводили своју прву офанзиву против устанка у Србији. О овоме се суд уверио и из исказа сведока Ђурића Радосава, а такође и из исказа оптуженог Глишића.

За време општег напада на партизане, 13. новембра 1941. године у ноћ, утврђено је да се оптужени Михаиловић у селу Дивци, неда-

леко од Ваљева, састао са представницима немачког војног запovedника за Србију, а те исте ноћи његови четници предали су Немцима у селу Словцу, близу села Диваца, 360 партизана, које су четници оптуженог Михаиловића заробили и са Равне Горе спровели у Словац.

О овоме се суд уверио из делимичног признања самог оптуженог Михаиловића и из исказа сведока Даринке Марић-Поповић, а у погледу предаје партизана Немцима из исказа Лаловића Живка и Павловића Бранислава, који су били у групи спроведених партизана, а такође и из исказа на суду испитаног сведока Јована Шкаве.

Децембра 1941. оптужени Михаиловић наредио је својим командантима да се легализују, то јест да ступе јавно и отворено у службу Немаца под командом издајника Недића. О овоме се суд уверио из писма капетана Раковића, које је на претресу прочитано, а у коме Раковић обавештава Михаиловића да је наређење извршио и да се легализовао, поступајући по инструкцијама добијеним на састанку од 30. новембра 1941. године. Суд се такође о овоме уверио и из исказа оптуженог Глишића, који је дао на суочењу са оптуженим Михаиловићем, а који је потврдио да је добио наређење да се легализује лично од Михаиловића првих дана децембра 1941. године на састанку у једном селу среза таковског.

Утврђено је да је Михаиловић руководио лично, и преко Остојића и других команданата, а преко Остојића нарочито операцијама четничких снага у којима су од јануара до половине априла 1943. заједно са Немцима, Италијанима и усташама учествовале у четвртој непријатељској офанзиви против јединица Народноослободилачке војске и помагале окупатору да поново окупира од Народноослободилачке војске ослобођену територију. Ово је делимично признао и оптужени Михаиловић, а ово се потврђује и многобројним оригиналним депешама и писмима које су Михаиловићеви команданти Лукачевић, Ђуришић и остали упућивали оптуженом Михаиловићу и он њима.

Утврђено је да се оптужени Михаиловић у 1944. години састао једанпут са немачким опуномоћеником за Југоисток Нојбахером и два пута са Нојбахеровим изаслаником Штеркером. Овоме састанку присуствовао је и амерички пуковник Мак Дауел, а поред тога састао се у два маха са Штеркером и немачким агентом Аћимовићем у Босни 1945. године.

Све ово признао је оптужени Михаиловић, а за састанак са Нојбахером суд се уверио на претресу из исказа испитаног сведока Владе Јовановића, коме је суд поклатио пуну веру.

1944. године Михаиловић лично или његови команданти, састају се са Недићем, Лотићем и усташама, а све по директивама оптуженог Михаиловића. Сам Михаиловић 1944. године, и то је признао, састао се са Недићем и у неколико тачака уговорено је да се Михаиловићу пружи помоћ. И ради тога је и био његов командант Раковић упућен за Београд ради примања те помоћи по уговору са Недићем када је требало обезбедити Михаиловићу 30.000 пушака,

спрему, одело и тако даље, па је преко Бошка Павловића то и излиферовано. Суд се уверио из свих тих чињеница и директива, писама и депеша и писма упућеног преко адвоката Брашића Павелићу, а поред тога ово су друго посведочили и Драги Јовановић и Бошко Павловић. Утврђено је да су сви команданти оптуженог Михаиловића и све његове четничке формације сарађивале са Немцима, Италијанима и бугарским окупационим трупама за све време окупације у оружаним борбама против народноослободилачке војске и партизанских одреда Југославије, примајући кроз читаво то време од окупатора оружје, муницију, храну и друго у намери уништења ослободилачког устанка и пружању помоћи окупатору у одржавању система окупације. Све је ово признао окривљени Михаиловић, а поред тога утврђено је све ово многобројним депешама, писмима, наређењима, и извештајима Михаиловићевих команданата који су на претресу прочитани. Утврђено је да су Михаиловићеве команданти сарађивали са окупаторима по наређењу оптуженог Михаиловића. У ово се суд уверио из оригиналних Михаиловићевих депеша прочитаних на претресу у којима Михаиловић наређује својим командантима да тактизирају са окупатором, да користе окупатора, да ступе у везу са окупатором у циљу добијања оружја и муниције и координација операција.

Да је оптужени Михаиловић супротно његовој одбрани, наређивао својим командантима да врше ратне злочине, убијање заробљених партизана, паљење, пљачку, уништавање цивилног становништва итд., суд се уверио из многобројних оригиналних депеша оптуженог Михаиловића у којима наређује својим командантима да нападају, уништавају и истребљују сваког оног ко ма чиме помаже партизана, а посебно да истребљују муслимане и Хрвате. Из многобројних писмених докумената и депеша види се да су команданти оптуженог Михаиловића извршавали његова наређења. Тако, на пример суд се уверио да су злочини извршени од Михаиловићевих четника у селима Вранићу, Друговцу и Болечу, затим у срезовима бјелопољском, чајничком, фочанском и пљеваљском, који су на претресу потпуно расветљени писменим документима и исказима преживелих сведока, извршени под непосредним Михаиловићевим наређењима. Да су команданти оптуженог Михаиловића и четничке формације извршавале његова наређења, а не да су радили на своју руку и мимо воље оптуженог Михаиловића и да при свему томе Михаиловић није могао на њих да утиче утврђено је из многобројних већ поменутих оригиналних депеша, писмених извештаја Михаиловићевих команданата, у којима су га извештавали о извршењу од њега добијених наређења. Да је оптужени Михаиловић организовао банде за терористичка диверзантска дела и да им је давао наређења пред крај рата да пређу на вршење терористичка дела, па су се те банде претвориле у обичне банде, друмске разбојнике, који су вршили нападе на возове, вршили убиства, пљачку приватне имовине, убиства одбор-

ника народних одбора, утврђено је признањем окривљеног Михаиловића да је створио школу, тзв. командоса, то јест да је створио школу за терористичке банде, да је те банде са задатком упућивао на терен, да је прихватио и упутио за Србију шпијунско-терористичку групу Гашпаревића послату из Гестапоа из Беча, и да је тој групи доделио једну своју групу под командом свога команданта Топаловића. Ово се потврђује исказом оптуженог Врањешевевића који је на суочењу са оптуженим Михаиловићем потврдио да му је оптужени Михаиловић прво писмено а затим усмено издао наређење у пролеће 1944. године да ствара мање терористичке групе и да врши нападе на возове, да убија народне одборнике и да врши друга терористичка дела.

И сва друга дела описана у диспозитиву оптужнице, за која је кривично одговоран и осуђен Михаиловић, доказују да је одбрана Михаиловићева неистинита па је суд као такву и одбацује.

Браниоци оптуженог Михаиловића истакли су на претресу да окривљени Михаиловић није лично сарађивао са окупатором, а да за сарадњу његових команданата са окупатором он не може бити одговоран. Међутим, утврђено је из оригиналних депеша и писама оптуженог Михаиловића и признањем оптуженог Михаиловића о састанцима са Немцима и Недићем да је он лично сарађивао са окупатором, а такође да је преко својих команданата стварао споразум о сарадњи са окупатором, па је овај навод одбране као неоснован одбачен.

Бранилац окривљеног Михаиловића, адвокат господин Драгић Јоксимовић истакао је да окривљени Михаиловић није извршио интегралну издају народа сарађујући са окупатором у борби против ослободилачког устанка народа Југославије, него да може бити речи само о томе да је он, то јест оптужени Михаиловић, извршио издају у односу према партизанима. Да је суд усвојио ове наводе браниоца Јоксимовића у ствари би оправдао сарадњу окривљеног Михаиловића са окупатором и издајство народа, јер бранилац Јоксимовић бранећи Михаиловића да није извршио интегрално издајство, већ издајство само једног дела народа, и то оног дела који се борио искључиво против окупатора, стао је тиме у одбрану оних, који се против окупатора, не само да нису борили, него су окупатора и окупацију подржавали, а то значи у одбрану оног малог броја који су се налазили у издајничкој организацији окривљеног Михаиловића и организацијама других слугу и помагача окупатора. Суд није могао стати на становиште браниоца Јоксимовића и оправдати подржавање окупатора и сарадњу са окупатором против народа Југославије, па је стога овај навод браниоца Јоксимовић и одбацио.

Бранилац Јоксимовић је истакао у одбрану окривљеног Михаиловића, да се он, оптужени Михаиловић, из идеолошких разлога борио против ослободилачког устанка, то јест да је Михаиловић био носилац једне идеологије, а народноослободилачки покрет друге, па је борба окривљеног Михаиловића против ослободилачког по-

крета оснивала се на супротности идеологије. Уз то он је истицао да је окривљени Михаиловић био једини легални представник кога је признавала легална влада а да је народноослободилачки покрет био илегалан. Због тога свега он је истакао, да се оптужени Михаиловић не може сматрати кривим за издају народа и државе. Суд није усвојио наводе браниоца Јоксимовића зато што је утврђена сарадња осуђеног Михаиловића са окупатором у подржавању окупације и гушењу ослободилачког устанка народа Југославије, па је свака одбрана Михаиловићевог издајничког рада заснована на идеолошким разлозима, у ствари одбрана идеологије подржавања окупације, система поробљавања народа Југославије, каква је у ствари по својој суштини била Михаиловићева идеологија.

Чињеница да је бранилац оптуженог Михаиловића истакао да је окривљени Михаиловић био члан легалне емигрантске владе и да је та влада прогласила за јединог легалног претставника осуђеног Михаиловића, одобравајући потпуно његов рад и помажући га свим оним чим је могла, не показује пак ништа друго него то да је и емигрантска влада такође одржавала систем окупације и помагала окупаторе у гушењу ослободилачког устанка народа Југославије, па ни у ком случају не може искључити кривичну одговорност осуђеног Михаиловића.

Изричући овакву пресуду, суд је сматрао да је био веран тумач народних осећања, правде и правичности и да је жигосањем издаје отаџбине остао доследан вековним слободарским традицијама наших народа, који су од памтивека слободу уздизали изнад свега, а издају отаџбине осуђивали као најтежи злочин. СМРТ ФАШИЗМУ - СЈ10Б0ДА НАРОДУ (*Буран аплауз у публици и поклици: Живео Народни суд!*) Оптуженици против пресуде овога суда немају правног лека, јер је ова пресуда одмах и извршна. Једино лица која су осуђена на казну смрти могу лично или преко својих браниоца или њихови рођаци да поднесу молбу за помиловање Президијуму Народне скупштине ФНРЈ. Суд одређује: вечерас до 20 часова, у коме ће року, ако ко хоће, поднети молбу за помиловање од лица осуђених на смрт. Друже заставнице, наредите да се изведу осуђени.

(Аплауз у публици и поклици: Живео Народни суд!)

Суђене је завршено у 11,35 часова.